

ZLATO I SREBRO

ZADARSKE NADBISKUPIJE

Milan Pelc

Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije:

Zlatarstvo, (ur.) Nikola Jakšić,

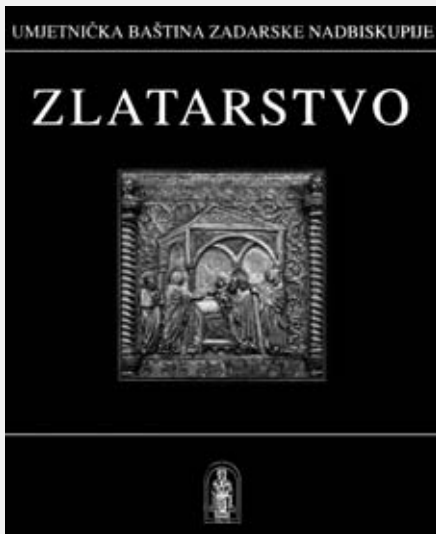
(autori tekstova) Nikola Jakšić, Radoslav Tomić,
Zadar, 2004., 328 str., ISBN: 953-7215-02-4

Zadarska nadbiskupija prva je među crkvenim pokrajinama u Hrvatskoj pokrenula velik i zahtjevan projekt obrade i prezentacije umjetničke baštine na svom teritoriju. Riječ je o svojevrsnoj monografskoj inventarizaciji sakralnoga umjetničkog blaga, koje se čuva u crkvama, zbirkama i različitim crkvenim ustanovama te drevne biskupije antičkih korijena. Za razliku od topografskog pristupa, kojim se sustavno obuhvaćaju lokaliteti s njihovim pokretnim i nepokretnim spomenicima, u ovom višesveščanom nizu umjetnička se baština obrađuje monografski prema uobičajenoj podjeli na glavne vrste umjetničke građe: arhitekturu, skulpturu, slikarstvo, umjetnički obrt. Kao prva knjiga u nizu, u kojem će više autora prikazati spomenike navedenih vrsta umjetničke proizvodnje kroz gotovo dva tisućljeća, objavljena je knjiga o predmetima od

dragocjenih kovina. Premda nosi naslov *Zlatarstvo*, u knjizi je riječ o predmetima umjetničkog obrta od svih plemenitih kovina, pri čemu su, dakako najbrojniji oni od srebra, obrađeni, oblikovani, ukrašeni i opremljeni različitim skupocjenim dodacima, poput dragog kamenja ili emajla, u radionicama zlatara od 7. do 19. stoljeća. Većina je tih srebrnih predmeta potpuno ili djelomično pozlaćena pa se i zbog toga obilježavaju zajedničkim nazivom zlatarske umjetnosti.

Knjiga je koncipirana vrlo jednostavno: nakon informativne uvodne studije pod naslovom *Zlatarstvo u Zadarskoj nadbiskupiji do XX. stoljeća* autora Nikole Jakšića, slijedi katalog predmeta koji obuhvaća 185 jedinica. Kako na početku uvodne studije ističe Nikola Jakšić, riječ je o izboru najreprezentativnije građe, jer “cjelovitu

sakralnu baštinu u plemenitom metalu s područja Zadarske nadbiskupije ne bi bilo moguće temeljito obraditi unutar samo jedne knjige". Dakako, s obzirom na velik broj predmeta od plemenitih kovina sabranih na području velike biskupije tijekom trinaest stoljeća morao se postaviti kriterij odabira. On je, kako navodi priređivač, u prvom redu vođen željom da se u katalogu obuhvati najzanimljivija zlatarska produkcija. Zbog toga su prednost u odabiru imali predmeti srednjovjekovnog i renesansnog razdoblja, dok su oni baroknog i novijeg doba mnogo rjeđe zastupljeni.

Razlog je tomu i činjenica da je većina srednjovjekovnih predmeta nastala u radionicama zadarskih majstora, dok su od 16. st. nadalje mnogi predmeti importirani, a mnogi su, kako piše Jakšić, "industrijske" izradvine, poput brojnih stojećih i visećih svjećnjaka i sl. Taj ključ odabira čini se opravdanim, no ipak je možda šteta da od 185 obradenih predmeta, razdoblju od 17. stoljeća nadalje pripada njih svega 25. Dapače, prema naslov uvodne studije govori o zlatarstvu u Zadarskoj nadbiskupiji do 20. stoljeća, iz toga stoljeća nema niti jednog jedinog predmeta. Bez obzira na možda veću zanimljivost i povijesnu vrijednost srednjovjekovnih i renesansnih predmeta, 19. stoljeće je ipak zaslužilo više, a 20. barem nešto, osobito ako priređivač želi ostati vjeran

svom naslovu. Jer upravo je iz njegove studije razvidno da 19. stoljeće donosi znatne i važne promjene pa tako i na području narudžbi zlatarskih predmeta. Te su promjene bile dijelom negativne (ukinuće bratovština, rasap samostanskih riznica), ali su dijelom bile i pozitivne (nove narudžbe i darovi, povećana aktivnost domaćih zlatara, poput Martina i Lea Radmana itd.). Tako se i na temelju ovog izbora čini da se domaća povijest umjetnosti još uvijek nije sasvim odmakla od mačehinskog odnosa prema 19. stoljeću.

Katalog zlatarstva Zadarske biskupije koji nam je ovdje ponuden obrađuje uglavnom već poznata i višekratno objavljujivana djela. Stoga su opisi u katalogu iscrpno fundirani i, koliko je moguće, potkrijepljeni relevantnim referencijama iz postojeće literature. Mnogi su prave male studije o pojedinim vrhunskim ostvarenjima poput škrinje sv. Šimuna i sl. Mnogi sadrže komparativne osvrtne na sličnu građu. Deskripcije autora u većini slučajeva uspješno i skladno nadopunjuju vrlo dobre informativne fotografije Živka Bačića. Dapače, deskripcije, koje nam se u katalogima slikarstva čine dosadnima pa i suvišnima, ovdje su dobrodošle upravo zbog toga što je zlatarske predmete teško reproducirati tako da reprodukcije u potpunosti informiraju o njihovoj vanjštini i unutrašnjosti.

Raspored predmeta u katalogu drži se kronološkoga slijeda. Međutim, snalaženje u raznolikoj građi nije baš jednostavno. Naime, ono što nedvojbeno nedostaje ovom katalogu jest iscrpno kazalo osobnih imena, od zlatara do povijesnih osoba koje se pojavljuju kao naručitelji, donatori ili sudionici u različitim zbivanjima vezanim uz pojedine predmete. Istina, katalog nije namijenjen običnim čitateljima već stvarnim i potencijalnim znalcima, no i njima bi pomoglo da se mogu poslužiti kazalom, recimo ako žele provjeriti koji su sve Anžuvinci imali udjela u pribavljanju predmeta iz zadarskih zbirki, ili, primjerice, u izradi kojih predmeta je sudjelovao zlatar Tomo Martinov i sl. Dakako, ikonografsko kazalo također bi znat-

no proširilo mogućnosti ulaska u opisanu građu. Danas se širom svijeta pišu doktorati o relikvijarima i sličnim predmetima duhovne i materijalne kulture s različitih interpretacijskih stajališta. Ikonografska kazala za takva su istraživanja dragocjena. Riječ je, dakle, o tehničkim pomagalicama koja u ovakvoj vrsti publikacije ne bi smjela izostati.

Ove primjedbe ne žele umanjiti veliku vrijednost kataloga kao prve publikacije te vrste u našoj povijesnoumjetničkoj znanosti, no šteta je da zbog relativno malog napora trpi čitavo djelo, koje nipošto nije namijenjeno samo vitrinama već i korisnicima različitih povijesnih i kulturoloških disciplina.